

UDK: 811.512.133:81'25

Alisher A.UBAYDULLAYEV,

Filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Milliy universiteti, Toshkent, O'zbekiston
E-mail: a.ubaydullayev@nuu.uz, ORCID: 0009-0003-1476-4386

Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAUDU professori, f.f.d. A.Abdushukurov taqrizi asosida

THEMATIC-SEMANTIC GROUPS OF THE VOCABULARY IN OGHIY'S TRANSLATED WORKS (BASED ON "GULISTAN" AND "AKHLAQ-I MUHSINI")

Annotation

This article examines the vocabulary of Muhammad Riza Erniyazbek oghli Ogahiy's literary-didactic translations from Persian into Uzbek, namely Saadi Shirazi's Gulistan and Husayn Waiz Kashifi's Akhlaq-i Muhsini, from a thematic-semantic perspective. The study classifies the lexical units found in the translated texts into such thematic groups as human beings, society, social relations, morality and etiquette, religious and educational concepts, power and governance, professions and occupations, and material and spiritual values. Ogahiy's translation skills are analyzed in terms of lexical choice, the re-expression of meaning through the resources of the national language, and the integration of Arabic and Persian loanwords with the internal resources of the Uzbek language

Key words: Ogahiy, Gulistan, Akhlaq-i Muhsini, vocabulary, thematic group, semantic group, translation, Uzbek literary language, Arabism, Persianism, moral vocabulary, social vocabulary.

ТЕМАТИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ГРУППЫ ЛЕКСИКИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ В ПЕРЕВОДАХ ОГАХИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ «ГУЛИСТАНА» И «АХЛАКИ МУХСИНИ»)

Аннотация

В данной статье исследуется в тематико-семантическом аспекте лексика художественно-дидактических переводов Мухаммада Ризы Эрнийазбека оглы Огахия, выполненных им с персидского языка на узбекский, — произведений Саади Ширази «Гулистан» и Хусайна Ваиза Кашифи «Ахлаку-л-мухсиний». В исследовании лексические единицы переводных текстов классифицируются по таким тематическим группам, как человек, общество, социальные отношения, нравственность и этикет, религиозно-просветительские понятия, власть и управление, профессии и занятия, материальные и духовные ценности. Переводческое мастерство Огахия анализируется с точки зрения лексического выбора, передачи значения посредством средств национального языка, а также сочетания арабо-персидских заимствований с внутренними возможностями узбекского языка.

Ключевые слова: Огахий, «Гулистан», «Ахлаку-л-мухсиний», лексика, тематическая группа, семантическая группа, перевод, узбекский литературный язык, арабизм, персизм, нравственная лексика, социальная лексика.

OGHIY TARJIMASIDAGI ASARLAR LEKSIKASINING MAVZUIY-SEMANTIK GURUHLARI ("GULISTON" VA "AXLOQI MUHSINIY" MISOLIDA)

Annotatsiya

Mazkur maqolada Muhammad Rizo Erniyozbek o'g'li Ogahiyning fors tilidan o'zbek tiliga amalga oshirgan badiiy-didaktik tarjimalari — Sa'diy Sheroziyning "Guliston" va Husayn Voiz Koshifiyning "Axloqu-l-muhsiniy" asarlari leksikasi mavzuiy-semantik jihatdan tadqiq etiladi. Tadqiqotda tarjima matnlaridagi leksik birliklar inson, jamiyat, ijtimoiy munosabatlar, axloq-odob, diniy-ma'rifiy tushunchalar, hokimiyat va boshqaruv, kasb-kor, moddiy-ma'naviy qadriyatlar kabi guruhlariga ajratiladi. Ogahiyning tarjimonlik mahorati leksik tanlov, ma'noni milliy til vositalari orqali qayta ifodalash, arabcha-forscha o'zlashmalarni o'zbek tilining ichki imkoniyatlari bilan uyg'unlashtirish nuqtai nazaridan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Ogahiy, "Guliston", "Axloqu-l-muhsiniy", leksika, mavzuiy guruh, semantik guruh, tarjima, o'zbek adabiy tili, arabcha, forsha, axloqiy leksika, ijtimoiy leksika.

Kirish. Muhammad Rizo Erniyozbek o'g'li Ogahiy XIX asr Xorazm adabiy muhitining eng yirik va serqirra namoyandaligidan biri sifatida o'zbek adabiy tili taraqqiyotida alohida o'rin tutadi. Uning ijodiy merosi she'riy, tarixiy va tarjima asarlardan tashkil topgan. 2019-yilda Ogahiy asarlarini ko'pjildlik shaklida qayta nashr qilish ishlarining boshlangani sho'irning tarjima merosini yangi ilmiy asosda o'rganish uchun muhim manba bazasini yuzaga keltirdi. Xususan, 8-jildga "Axloqu-l-muhsiniy", 9-jildga esa "Guliston" va "Haft paykar" tarjimalari kiritildi. "Axloqu-l-muhsiniy"ni M.Safarboyev, S.Rahimov va A.O'rozboyev tayyorlagan bo'lsa, "Guliston"ni A.O'rozboyev tayyorlagan.

Ogahiy tarjimalari leksikasini mavzuiy-semantik jihatdan o'rganish birinchidan, tarjimon qaysi tushunchalar doirasidagi leksik birliklarni faol qo'llaganini aniqlash, ikkinchidan, forsha matndagi ma'noning o'zbek tilida qanday leksik vositalar bilan ifodalangani, uchinchidan, XIX asr o'zbek adabiy tili leksik tarkibining arabcha, forsha va turkiy qatlamlari o'zaro munosabatini aniqlash uchun yordam beradi. Maqolaning maqsadi ham "Guliston" va "Axloqu-l-muhsiniy" tarjimalaridagi leksik birliklarning asosiy mavzuiy-semantik guruhlarini belgilash, ularning semantik xususiyatlarini ochish va Ogahiyning tarjimonlik mahoratini leksik material asosida ko'rsatishdan iborat.

Leksikani mavzuviy-semantik guruhlarga ajratish tildagi so'zlarning umumiy denotativ va signifikativ belgilariga asoslanadi. Mavzuviy guruh bir xil voqelik sohasiga taalluqli leksik birliklarni qamrab olsa, semantik guruhda ular o'rtasidagi ma'naviy munosabatlar ustuvorlik qiladi. Ogahiy tarjimalarida ushbu ikki mezon ko'p hollarda bir-birini to'ldiradi. "Guliston" va "Axloqu-l-muhsiniyn" asarlarining umumiy g'oyaviy xususiyati ular leksikasida ham yaqqol namoyon buladi. Har ikki asar insonning ma'naviy kamoloti, jamiyatdagi xulq-atvor, podshoh va fuqaro munosabati, ilm-ma'rifat, qanoat, saxovat, adolat, muhabbat, do'stlik, yovuzlik va yaxshilik kabi tushunchalar atrofida qurilgan.

Tadqiqotimizda leksik misollar shartli ravishda quyidagi yirik mavzuviy-semantik guruhlarga ajratildi:

- inson va uning fiziologik-ijtimoiy belgilari;
- qarindoshlik va shaxslararo munosabat leksikasi;
- axloq-odob va ma'naviy fazilatlar leksikasi;
- salbiy axloqiy xususiyatlarni ifodalovchi leksika;
- diniy-ma'rifiy leksika;
- hokimiyat va boshqaruv leksikasi;
- kasb-kor va ijtimoiy mavqe leksikasi;
- moddiy boylik va iqtisodiy munosabat leksikasi;
- hissiy-psixologik holat leksikasi;
- tabiat va borliq nomlari;
- harakat-faoliyatni ifodalovchi leksika.

Bunday tasnif ayrim leksemalar matnda qo'llanishiga qarab bir vaqtning o'zida ikki yoki undan ortiq semantik guruhga kirishi ham mumkin. Masalan, podshoh, vazir, amir, hokim kabi so'zlar shaxs nomini bildirishi bilan birga ijtimoiy-martaba va davlat boshqaruvi semalarini ham ifodalaydi. Ogahiyning tarjimonlik uslubida yana bir muhim xususiyat ko'zga tashlanadi: u forscha-arabcha leksemalarni aynan ko'chirmaydi, balki uni o'zbek tilining sintaktik va semantik imkoniyatlariga moslashtiradi. Shu bois tarjima matnida o'zlashma va turkiy leksika o'zaro muvozanatda qo'llanadi. Ogahiy tarjimalarida eng faol qatlamlardan biri insonni anglatuvchi va insonga murojaatni ifodalovchi leksemalardir. Bu guruhga odam, kishi, inson, xalq, ulus, yosh, yigit, qariya, farzand, ota, o'g'il, xotun, darvesh, musofir, do'st kabi leksemalarni kiritish mumkin. "Guliston" tarjimasida murojaat vazifasidagi leksik birliklar alohida faollikka egaligi ko'zga tashlanadi. Masalan: "Ey shohi olam, bul qora libos kiyganing sababi ne turur?" (27-b.) Bu misolda shohi olam birikmasi shaxsni atashdan tashqari, uning ijtimoiy maqomini ham ko'rsatadi. Shoh leksemasida hokimlik, olam komponentida esa kenglik va ulug'lik semalari mujassamlashgan. Shu sababli birikma oddiy antroponimik murojaat emas, balki yuqori ijtimoiy mavqeni ifodalovchi perifrastik nomlash vazifasini bajaradi. Yana bir misol: "Ey ota, donoi ko'toh qomat nodoni zebosurotdin yaxshidur" (91-b.) Misoldagi ota qarindoshlik leksemasi bo'lishi bilan birga nutqiy murojaat vositasi sifatida qo'llangan. Kontekstda esa u hurmat, yaqinlik va nasihat munosabatini yuzaga chiqaradi. Shuningdek, ey farzan, ey o'g'lum, ey azizlar, ey do'stlarim kabi murojaat shakllari esa Ogahiy tarjimasida adresatning ijtimoiy yoki emotsional maqomini konkretlashtiradi. Masalan, o'g'lum so'zida qarindoshlik semasi bilan birga mehr, yaqinlik va tarbiyaviy munosabat kabi semalari ham mavjud. Shu jihatdan Ogahiy tarjimasida shaxsga oid leksika faqat nominativ vazifa bajarib qolmay, matnning kommunikativ va pragmatik xususiyatlarini ham shakllantiradi.

Qavm-qarindoshlik nomlari Ogahiy tarjimalarida muhim mavzuviy-semantik guruhni tashkil qiladi. Ota, ona, o'g'il, qiz, farzand, aka, birodar, do'st, yor, hamsoya kabi birliklar insonning biologik va ijtimoiy munosabatlarini belgilaydi. Ayniqsa, "Guliston"da qarindoshlik nomlarining didaktik funktsiyasi kuchli. Masalan: "Ey o'g'lum, agar qila

olsang, karam qilib, ong gunohin afv etgil..."(116-b.) Mazkur misolda o'g'lum so'zi oddiy qarindoshlik nomidan kengroq semantik yukka ega. Unda "tarbiya berilayotgan shaxs", "nasihat qabul qiluvchi", "oilaviy yaqinlikdagi inson" kabi kontekstual semalar yuzaga chiqadi. Shuningdek, "Ey farzand, mahz mundaq botil xayol bila nosihlar tarbiyatindin yuz evurmak..." (129-b.) Bu yerda farzand leksemasi murojaat obyektini bildirish bilan birga, asarning didaktik yo'nalishini ham belgilaydi. Nasihat beruvchi va nasihat qabul qiluvchi munosabati aynan shu leksik birlik orqali ifodalanadi. Ogahiyning mazkur leksik tanlovi tarjimaning milliy xarakterini kuchaytiradi. Chunki forscha matndagi munosabatlar o'zbek kitobxonini uchun tanish bo'lgan ota, o'g'il, farzand, do'st, yor kabi leksemalar orqali ifodalanadi. Shuningdek, hamsoya leksemasi ham ijtimoiy munosabatning muhim birligidir. U "bir joyda yashovchi kishi" ma'nosidan tashqari, o'zaro yordam, hurmat va jamoaviylik kabi axloqiy semalarni ham anglatadi. Demak, qarindoshlik leksikasi Ogahiy tarjimalarida biologik munosabatni emas, balki axloqiy-ijtimoiy munosabatlarni ifodalashga ham kizmat qiladi.

"Axloqu-l-muhsiniyn" tarjimasida eng katta semantik qatlamni axloqiy tushunchalarni ifodalovchi leksemalar tashkil etadi. Mazkur guruhga adab, ixlos, ibodat, duo, shukr, sabr, rizo, hayo, poklik, halollik, saxiylik, balandhimmatlik, adolat, afv, shafqat, marhamat, ehson, saxovat, tavoze, omonat, diyonat, vafo, rostgo'ylik kabi leksemalarni kiritish mumkin. Bu birliklarning aksariyati arabcha yoki forscha o'zlashmalar bo'lsa-da, XIX asr o'zbek adabiy tilida ularning semantik maqomi ancha barqarorlashgan. Ogahiy ularni o'zbek tiliga sun'iy tarzda kiritmaydi, balki kitobiy-didaktik uslubning tabiiy leksik vositasi sifatida qo'llaydi. Masalan, adab leksemasi insonning tashqi xulq-atvori bilan birga ichki ma'naviy tarbiyasini ham qamrab oladi. Hayo, diyonat, vafo, rostgo'ylik so'zlari esa insonning axloqiy qiyofasini turli nuqtalardan xarakterlaydi. "Axloqu-l-muhsiniyn"dagi "Adabning ma'nisi yomon so'zdin va zabun ishdin nafsni tiymoq, ham o'zining va ham ul kishining izzatin saqlamoq..." jumlasida adab tushunchasi bir nechta semantik komponentga ajraladi: o'zini tiyish, yomon so'zdan saqlanish, boshqa kishining izzatini himoya qilish kabi. Demak, mazkur leksema matnda izohlovchi kontekst orqali semantik jihatdan kengaytirilgan.

Ogahiy tarjimasida axloqiy leksemalar ko'pincha antonimik munosabatda ham qo'llanadi: adab – beadablik, yaxshilik – yomonlik, adolat – zulm, saxovat – baxillik, rostlik – yolg'on, vafo – bevafolik kabi. Shuning uchun axloqiy leksika asarlarning g'oyaviy-kompozitsion asosini ta'minlovchi muhim leksik qatlam sifatida namoyon bo'ladi. Axloqiy leksika ichki semantik munosabatlariga ko'ra ikki asosiy guruhga ajratish mumkin: ijobiy va salbiy. Ijobiy axloqiy leksika insondagi fazilatlarini ifodalaydi: adolat, saxovat, karam, marhamat, shafqat, vafo, rostgo'ylik, qanoat, sabr, tavoze, himmat, diyonat. Salbiy qatlam esa insonning yomon xulqini belgilaydi: zulm, jaholat, kibr, hasad, baxillik, g'azab, yolg'on, makr, beadablik, gumrohlik, nodonlik.

Mazkur guruhlar o'rtasidagi antonimik munosabat asarlardagi didaktik g'oyani kuchaytiradi. Masalan, adolat va zulm qarama-qarshiligi faqat axloqiy tushunchalar emas, balki hokimiyatning ikki xil modeli sifatida ham namoyon bo'ladi. "Guliston"da podshoh va darvesh munosabatlari, hokimning fuqaroga munosabati kabi syujetlar orqali axloqiy mezonlar berilsa, "Axloqu-l-muhsiniyn"da ushbu tushunchalar ko'proq bevosita nasihat va ta'lim shaklida bayon qilinadi.

Bu ikki asar leksikasida yaxshi, ezgu, xayri kabi so'zlar ijobiy semantik maydonning markaziy birliklaridan hisoblanadi. Yomon, bad, zisht, qabih kabi leksemalar esa salbiy semantik maydonni tashkil etadi. Mazkur holat tarjimonning leksik tanlovida ma'noni saqlash bilan birga,

o'quvchiga ta'sirchanlikni ta'minlashga intilganini ko'rsatadi. Bunda so'zning lug'aviy ma'nosi bilan bir qatorda uning uslubiy-emotsional bo'yog'i ham muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan Ogahiy tarjimalarida axloqiy leksika "so'zlar yig'indisi" emas, balki o'zaro bog'langan yaxlit semantik maydon sifatida namoyon bo'ladi.

Ogahiy tarjimalarida diniy-ma'rifiy leksika ham salmoqli o'rin egallaydi. Bu qatlamga Xudo, haq, haq taolo, ibodat, duo, zikr, imon, musulmon, din, shariat, dunyo, oxirat, jannat, do'zax, gunoh, savob, tavba, taqvo, zohid, darvesh, shayx kabi leksik birliklarni kiritish mumkin. Diniy leksikaning muhim xususiyati shundaki, u ko'pincha axloqiy leksika bilan kesishadi. Masalan, gunoh va savob diniy tushunchalar bo'lishi bilan birga, insonning xatti-harakatini axloqiy baholash vositasi hamdir. "Guliston" tarjimasida: "Ey Xudovand, bu haromzodani xudo uchun ozod qil..." (111 b.) misolida Xudovand, xudo kabi leksemalar diniy murojaat va duo ma'nosini ifodalaydi. Shu bilan birga, ozod qilmoq birikmasi insonparvarlik g'oyasini ifodalovchi kontekstual semaga ham ega. Yana: "Ey musulmonlar, mening yo'limg'a bir chirog' keltiring." (129 b.) misolida musulmonlar leksemasi shaxslarning diniy mansubligini bildirish bilan birga, murojaatning ijtimoiy adresatini belgilaydi. Ogahiy diniy leksemalarni tarjima jarayonida saqlab qolish orqali asarning asl madaniy-diniy muhitini buzmaydi.

"Guliston" tarjimasining muhim mavzuiy qatlamlaridan biri davlat boshqaruvi va ijtimoiy munosabatlarga oid leksikadir. Bu guruhga shoh, podshoh, amir, vazir, hokim, sayyid, xoqa, sulton, mulk, mamlakat, raiyat, xalq, ulus kabi birliklar kiradi. Mazkur so'zlarning semantikasi oddiy nominativ ma'no bilan cheklanmaydi. Masalan, shoh — "davlat boshlig'i" ma'nosini bildirsa, matn kontekstida unga "adolatli", "zolim", "dono", "nodon" kabi baholovchi semalar qo'shilishi mumkin. Ogahiy tarjimasida: "Ey vazir, o'zlig'img'a rahm qilg'il va xudodin qo'rqg'il." (36-b.) jumlasida vazir ijtimoiy-siyosiy mavqeni bildiruvchi termin bo'lib, murojaat ob'ekti sifatida ham xizmat qiladi. Yana: "Ey hokim, eshitmadingmikum, debdurlar: do'stlarning uyin supurgil va dushmanlarning eshikidin yiroq yurgil." (121-b.) misolida hokim leksemasi mansab nomini anglatadi. Biroq uning semantik yuki kontekstda kengayadi: hokim nafaqat boshqaruvchi, balki axloqiy mas'uliyatga ega shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Amir va shoh kabi so'zlar ham davlat boshqaruvi leksikasiga kirsa-da, ularda tarixiy-madaniy konnotatsiya kuchli. Bu leksemalar XIX asr Xorazm adabiy tilining ijtimoiy-siyosiy leksik tizimini aks ettiradi. Shu bilan birga, mazkur leksik qatlam "Axloqu-l-muhsiniyn"dagi adolat, insof, zulm, raiyat, hokimlik kabi tushunchalar bilan ma'noviy jihatdan kesishadi.

Ogahiy tarjimalarida insonning moddiy hayotini ifodalovchi so'zlar ham muhim mavzuiy guruhni tashkil qiladi. Bu qatlamga mol, dunyo, zar, tillo, dinor, pul, libos, taom, kiyim, uy, saroy, bog', mulk, ganj, xazina kabi leksemalarni kiritish mumkin. Bunday leksika "Guliston"da ko'pincha axloqiy baholash vositasi sifatida qo'llanadi, ya'ni moddiy boylik mustaqil qadriyat sifatida emas, insonning unga bo'lgan munosabati nuqtai nazaridan baholanganligini kuzatish mumkin. Masalan: "Ey xoqa, himmatliq donolar oldida zar birla tosh barobardur, mol-dunyoning hech qadru manzalati yo'qtur." (28-b.) Mazkur misoldagi zar, tosh, mol-dunyo, qadr, manzalati leksemalari o'zaro semantik munosabatga kirishib, "boylikning haqiqiy qadri" haqidagi falsafiy-axloqiy fikrni shakllantiradi.

Tillo va dinor kabi pul birliklari esa iqtisodiy realiyalarni ifodalaydi. Masalan: "...meni o'n tillo berib ul

masjiddin chiqorib yubording..." (153-b.) Bu misolda tillo aniq pul o'lchovi sifatida qo'llanib, voqeaning iqtisodiy munosabatini konkretlashtiradi. Shu bilan birga, libos, taom, uy, saroy, ot, bog' kabi so'zlar ham asar qahramonlarining moddiy hayotini aks ettiradi.

Ogahiy tarjimalarida insonning ichki dunyosi, ruhiy holati va hissiy kechinmalarini ifodalovchi leksika ham katta mavzuiy guruhni tashkil qiladi. Bularga sevgi, ishq, muhabbat, quvonch, shodlik, g'am, qayg'u, xavf, qo'rquv, umid, orzu, hasrat, rashk, hasad, g'azab, andisha kabi leksemalar kiradi. "Guliston"ning mazmuniy tuzilishida insonning ichki holatini tasvirlash muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, ishq, muhabbat, g'am, hasrat, umid kabi leksemalar badiiy kontekstda emotsional ta'sirchanlikni oshiradi. "Guliston"ning ikkinchi, uchinchi, beshinchi va boshqa boblarida insonning ruhiy holati turli vaziyatlar bilan bog'liq holda ochiladi. Ogahiy tarjimasida bunday holatlar ko'pincha bir nechta sinonimik leksemalar orqali ifodalanadi. Masalan, g'am, qayg'u, hasrat bir semantik maydonga mansub bo'lsa-da, ularning emotsional intensivligi bir xil emas. G'am umumiy ruhiy og'riqni, hasrat esa ayriqlik yoki orzu qilingan narsaga etolmaslik bilan bog'liq chuqur kechinmani ifodalashi mumkin. Quvonch, shodlik, xursandlik kabi birliklar esa ijobiy emotsional maydonni tashkil etadi. Ogahiyning tarjimon sifatidagi mahorati shunda ko'rinadiki, u emotsional holatni ifodalovchi birliklarni tanlashda kontekstga mos ma'noviy nozikliklarni saqlaydi. Bu holat tarjimaning faqat mazmunan emas, uslubiy jihatdan ham muvaffaqiyatli ekanini ko'rsatadi.

Ogahiy tarjimalarining leksik xususiyatini belgilaydigan muhim omillardan biri turkiy leksika bilan arabiy-forsiy o'zlashmalarning o'zaro munosabatidir. Masalan, ko'ngul, kishi, el, yurt, yo'l, uy, ota, o'g'il, yaxshi, yomon, bor, kel, aytmoq, qilmoq kabi turkiy qatlamga mansub so'zlar matnning umumturkiy asosini ta'minlaydi. Adab, ilm, fazilat, adolat, ibodat, imon, gunoh, savob, hikmat, marhamat, shafqat, saodat kabi arabcha o'zlashmalar esa kitobiy va diniy-ma'rifiy uslubni shakllantiradi. Podshoh, darvesh, dil, do'st, gul, bog', baxt, himmat, gunoh, nodon, dono, zebo kabi forsiy qatlamga mansub yoki forsiy vositachilik orqali kirgan leksik birliklar badiiy tasvir va madaniy realiyalarni ifodalashda muhim vazifa bajaradi. Bu qatlamlar Ogahiy matnida bir-biridan keskin ajralgan holda emas, balki yaxlit adabiy til tizimida ishlaydi.

Ogahiyning "Guliston" va "Axloqu-l-muhsiniyn" tarjimalari leksikasini mavzuiy-semantik jihatdan tahlil qilish natijasida quyidagi xulosalarga kelish mumkin. Birinchidan, mazkur tarjimalar leksikasi ichki semantik tizimga ega bo'lib, uni inson, qarindoshlik, axloq-odob, diniy-ma'rifiy tushunchalar, hokimiyat va ijtimoiy mavqe, moddiy boylik, hissiy-psixologik holat, kasb-kor va harakat-faoliyat kabi bir qator yirik mavzuiy guruhlariga ajratish mumkin. Ikkinchidan, "Axloqu-l-muhsiniyn"da axloqiy leksika markaziy o'rinni egallaydi. Adab, ixlos, sabr, qanoat, adolat, saxovat, marhamat, vafot, diyonat, rostgo'ylik kabi leksemalar asarning g'oyaviy asosini tashkil qiladi. Ularning antonimik juftlari — beadablik, zulm, baxillik, bevafoqlik, yolg'on, hasad kabi birliklar esa salbiy axloqiy maydonni hosil qiladi. Uchinchidan, "Guliston" leksikasi mavzuiy jihatdan nisbatan kengroq bo'lib, unda hokimiyat, darveshlik, muhabbat, kasb-kor, iqtisodiy munosabat, oila, do'stlik, ilm va axloq kabi sohalarga oid so'zlar o'zaro bog'langan holda qo'llanadi. To'rtinchidan, Ogahiy tarjimalarida turkiy, arabiy va forsiy leksik qatlamlar uyg'unlashgan. Ogahiy tarjimalari leksikasida mavzuiy-semantik guruhlarining keng qamrovi shoirning tarjimonlik mahoratiga ega, balki XIX asr o'zbek adabiy tilining lug'aviy boyligi va semantik imkoniyatlari nihoyatda keng bo'lganini ham ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR

1. Muhammad Rizo Erniyozbek o‘g‘li Ogahiy. Asarlar. 8-jild. Axloq-i-muhsiniyn. Nashrga tayyorlovchilar: M. Safarboyev, S. Rahimov, A. O‘rozboyev. – Toshkent: “Sharq”, 2019. – 320 b.
2. Muhammad Rizo Erniyozbek o‘g‘li Ogahiy. Asarlar. 9-jild. Guliston. Haft paykar. Nashrga tayyorlovchi A. O‘rozboyev. – Toshkent: “Sharq”, 2019. – 264 b.
3. O‘razboyev A. Ogahiyning tarixiy asarlari leksikasi. – Toshkent: Muharrir, 2009. – 248 b.
4. Husayn Voiz Koshifiy. Axloqi muhsiniy. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2011. – 374 b.
5. Mahmudov R. Husayn Voiz Koshifiyning ijtimoiy-axloqiy qarashlari. – Toshkent: Mumtoz so‘z, 2015.
6. Husayn Voiz Koshifiy. Axloqi muhsiniy. – Toshkent, 2011.